

UDK 811.161.2'366.522:81'374:81'27

Алла Архангельська (Alla Arhanhel's'ka | Alla Arkhanhelska)

Univerzita Palackého v Olomouci (Univerza Palackega v Olomouci | Palacký University Olomouc)

alla_arkhanhelska@yahoo.com

СЛОВОТВІРНА ФЕМІНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО ЖІНОЧОГО ЛЕКСИКОНУ І ЯВИЩЕ ВАРІАНТНОСТІ¹

Статтю присвячено словотвірній фемінізації українського жіночого лексикону та проблемам варіантності парних іменників на позначення особи жіночої статі. Простежено кореляції варіантності словотвірних фемінативів з поняттям норми. У синхронно-діахронній площині аналізу виокремлено типи варіантних фемінативів-дериватів, виявлено їх тяглість та активність в історії української мови. Означено коло проблем, дотичних до проблем варіантності фемінативів у сучасному українському мовленні, запропоновано перспективні вектори їх аналізу. Матеріалом дослідження стали праці з історичного словотвору, словники початку ХХ століття та доби українізації, лексикографічні праці радянського та пострадянського періоду, тексти друкованих та електронних медіа початку ХХІ століття.

Ключові слова: мовна динаміка, норма, варіантність, фемінатив, словотвірна фемінізація, синхронія, діахронія

The article deals with word-formative feminization and the problems of variance of female forms of titles. The correlations between the concept of variance of word-formative female titles and the concept of linguistic norm are traced. The types of variant derivative female titles were singled out in the synchronous, as well as the diachronous plane. Their continuity and activity in the history of the Ukrainian language are explored. The range of problems that are relevant to questions of variance of female titles in the modern Ukrainian lexicon are defined. The authors propose the prospective vectors of their analysis. The study is based on works on historical word-formation, early twentieth-century dictionaries and the period of Ukrainization, lexicographic works of the Soviet and post-Soviet period, and texts of printed and electronic media of the beginning of the twenty first century.

Keywords: language dynamics, norm, variance, female titles, word-formative feminization, synchronous and diachronous plane

1 Фемінізація і фемінативи в мовпросторі української мови новітньої доби

Словотвірна фемінізація українського жіночого лексикону стала одним із найбільш виразних проявів мовної динаміки кінця ХХ – початку ХХІ століть. Комплекс її стимулів виявився вкрай неоднорідним і суперечливим: у ньому поєдналися тенденція до мовної економії з наявністю у словотвірній системі розвинених і

¹ Zpracování a vydání publikace bylo umožněno díky účelové podpoře na specifický vysokoškolský výzkum udělené Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR Univerzitě Palackého v Olomouci (IGA_FF_2020_013).

відносно стабілізованих питомих ресурсів мовної ідентифікації жінки, зміни у ментальному кресленні світу сучасних українців, дерусифікація й націоналізація українського жіночого лексикону, потужний імператив феміністської лінгвістики, мовна мода і «смак доби». Проте вагомими залишаються й стримувальні чинники: в українській, на відміну від, приміром, чеської чи сербської мов, словотвірна фемінізація (жіноча моція) не є процесом послідовним і регулярним. Численні мовні її обмеження пов'язані не лише із фономорфологічними особливостями похідного слова на кшталт *профорг, академік, доцент, персонаж, мудрець*, але й з властивою українській мові семантичною, прагматичною, зокрема й стилістичною нерівнозначністю значної частини парних фемінативів та фемінізувальних формантів, естетичною сприйнятністю і прийнятністю новоствореного слова (*політичка, математикиня, мовчиня, послиня, мерка, філоложка, метреса, фотографка, канцлеркиня, завсідниця*). Натомість українська мова диспонує системою особових іменників-маскулінізмів у генералізувальному значенні (*директор, професор, академік, член-кореспондент*), нормативних на позначення особи жіночої статі. Вагомим залишається і вплив офіційно-ділового стилю, де стать особи-фахівця не має актуального значення. Тож постає логічне питання про доцільність, реальну потребу в новітніх назвах жінки, творених за будь-яку ціну, адже українська мова, як і будь-яка інша мова світу, має достатньо ресурсів, які за потреби здатні ідентифікувати стать референта в апозитивних синтагмах, шляхом узгодження предиката за ознакою статі, зокрема й узгодження з особовим іменем. Динаміка оновлення сучасного українського фемінікону простежується не лише у творенні нових назв всупереч мовним обмеженням, заміні непитомих (зросійщених) питомими, а й у ревіталізації фемінативів, засвідчених реєстрами словників доби українізації 20-30-х рр. ХХ століття та мовою західної української діаспори.

Академічна спільнота опинилася перед проблемою перегляду нормативних засад української мови у цьому сегменті мовної системи. Складні й суперечливі процеси сьогочасного творення парних фемінативів нагадують скриньку Пандори, що оголила численні проблемні місця бурхливих процесів фемінізації українського жіночого лексикону, з-поміж яких – словотвірна норма, її узгодженість з лексичною та стилістичною нормою, так само, як і оцінка сучасних фемінізувальних процесів з системно-структурного та соціолінгвістичного поглядів. Проблеми, дотичні до фемінативів і фемінізації українського жіночого лексикону, сьогодні перебувають у центрі уваги досліджень синхронного та діахронного характеру, найбільш повний список яких представлено у працях (Брус 2019: 356–404; Архангельська 2019: 380–412). Однак практично поза межами дослідницьких інтересів українських мовознавців дотепер залишається проблема варіантності словотвірних фемінативів, якій присвячено лише окремі зауваги в контексті динаміки родової категоризації іменника (Лиса 2015: 289; Зайцева 2018: 127–28) без глибокого аналізу її причин і наслідків.

2 Словотвірна варіантність фемінативів і мовна норма

Поява новітніх фемінативів виявляє безпосередній стосунок до понять **мовної норми і варіантності** на різних рівнях їх вияву. У площині аналізу варіантності надзвичайно важливим бачиться сформульований В. Матезіусом принцип гнучкої стабільності мовної норми (Mathesius 1932: 14) та поділ мовної норми на прескриптивну і дескриптивну. Дескриптивна норма – репрезентант усіх реальних, реалізованих і тих, що реалізуються, можливостей мовної системи, які прийняті й репродукуються лінгвосоціумом. Вона визначається лише системою мови з її внутрішніми закономірностями, еволюціонує у процесі зміни й одночасно зі зміною у системі мови й не унеможливує жодних її перспектив, тобто визначається варіантністю. Прескриптивна норма – це ідеальна, кодифікована норма, яка ґрунтується на виборі можливостей, закладених у мовній системі, регламентує появу й правила вживання мовних засобів і виформовується шляхом перманентного усунення деяких із таких можливостей (Коць 2010: 174–77). У такому баченні *мовна норма* протиставляється, за Е. Косеріу, *системі можливостей мови* (Косеріу 1963: 173–75).

Прикметно, що більшість новітніх фемінативів утворена всупереч мовним обмеженням, це свого роду «гра за правилами порушення відомих правил» (Є. Карпіловська), тож з огляду на комплекс стимулів новочасної фемінізації українського жіночого лексикону доцільніше говорити не про вдосконалення норми, а про формування нового її бачення й розуміння (Сюта 2017: 18) під гаслом суспільних та індивідуальних вподобань із залученням до аналізу понять 'символічна норма' та 'естетична норма'. *Символічну норму* С. Я. Єрмоленко визначає як сформований в уяві мовця ідеал літературної норми, який уособлює зв'язок із національним самоусвідомленням, вибором таких мовних засобів, які вирізняють українську мову з-поміж інших мов, передусім російської (Єрмоленко та ін. 2013: 257). *Естетична норма* була окреслена у працях Я. Мукаржовського (Mukařovský 1936), стосовно до об'єкта нашого аналізу її можна визначити як естетичну прийнятність і сприйнятність похідного фемінатива. На позначення лінгвістичного статусу новітніх фемінативів найбільш виваженим є термін *потенційні слова*. Такі слова оприявнюють наявний потенціал словотвірної системи: вони передбачувані системою мови, її категорійними словотвірними моделями, це можливі, почасти вже реалізовані слова, що можуть сприйматися як ненормативні з погляду лексичної і стилістичної норми.

Сьогодні в українському мовознавстві норму переважно сприймають як вибір: вона пропонує брати з мови найбільш придатне для виконання певного номінативного і комунікативного завдання. Новочасна мовна норма, як і норма попередніх періодів розвитку української мови, є проявом мовної динаміки й виразником цінностей доби, що стають регулятором мовної поведінки й «мовного смаку» суспільства. Пов'язуючи варіантність з поняттям норми, дослідники помітили, що для кожної сучасної літературної мови характерний не лише певний ступінь стійкості нормативних реалізацій, а й деякий набір варіантних засобів (Коць 2018: 57). Вочевидь для української мови на межі тисячоліть таким

національно-специфічним набором варіантних засобів позначена фемінізація жіночого лексику.

3 Варіантність фемінативів як прояв мовної динаміки

Стимулами надзвичайно розлогої варіантності словотвірних фемінативів початку нового тисячоліття став цілий комплекс чинників, з-поміж яких домінує екстралінгвальний: націоналізація засобів мовної ідентифікації жінки на тлі посиленого явища гіперизму – розподібнення мовних одиниць української та російської мов. Цей позамовний чинник потрапив у сприятливе середовище власне мовних – дії закону аналогії, нерівномірності розвитку форми та змісту, закону мовної економії та наявності незреалізованих потенцій українського словотворення. Вагомим позамовним чинником стала й зміна статусу жінки в оновленому українському суспільстві. В той час як номінативна система української мови мала і має усі можливості для оприявлення семантики жіночості референта з використанням маскулінізму у генералізувальному значенні й залученням синтаксичних способів передачі семи статі (*жінка-пілот, відомий політик зазначила, професор Марія Плющ*), значна частина мовців вважає їх менш вдалим, такими, що не відповідають вимогам новітньої доби, позначеними впливом сусідньої російської мови, і надає перевагу творенню парного фемінатива всупереч мовним обмеженням, почасти з розлогим його формальним варіюванням: *пілоткиня, пілотка, пілотеса; правознавиця, правознавка, правознавчиня*.

Варіантність у мовознавстві розуміють як оновлення форми за збереження змісту і розглядають як свого роду надлишок у парадигматиці мовної системи, що виникає внаслідок її постійного природного розвитку й оновлення під впливом мовних та позамовних чинників. За умови субституювання варіанти проходять через етапи співіснування й конкурування кількох назв як дублетних для вираження одного поняття з поступовою їх диференціацією та витісненням одного найменування іншим. Проте «не будь-яка варіантність засобів мовного вираження «надлишкова», вона стає надлишковою лише тоді, коли варіанти не мають жодного особливого навантаження» (Філін 1976: 68). Усвідомлюючи, що варіантність – це своєрідний компроміс між вічним прагненням до оновлення мови і оборонною реакцією на все нове, незвичне (Коць 2018: 66), спробуємо окреслити характер та специфіку українського фемінічного варіювання у синхронно-діахронній площині його аналізу.

Питання термінопозначення фемінативів з однофункційними різнозвучними словотвірними афіксами і однаковою / неоднаковою твірною основою до сьогодні не визначене: їх називають *словотвірними синонімами, словотвірними варіантами, словотвірними дублетами, паралельними похідними утвореннями, словотвірними паралелізмами* тощо. Натомість академічна наука наголошує на потребі розрізнення понять 'словотвірні синоніми' і 'словотвірні варіанти (дублети)'. Поняття словотвірного варіанта в українській дериватології означається з оперттям на дефініцію мовного варіанта, що означає видозміну мовної одиниці,

яка не порушує принципу тотожності. Відповідно, словотвірним варіантом слід вважати модифікацію форми того самого деривата в межах спільного словотвірного значення і тотожності слова (Коць 2018: 56–69). Проте співвідносні назви осіб жіночої статі мають виразну специфіку: вони еквіполентні, зі спільною частиною, у якій представлені як деривація, так і формотворення. Тож у випадку моції, яку представляє і формальний (словотвірний), і семантичний (граматичний) модифікатор з домінуванням словотвірного (Загнітко 2011: 156), є підстави застосувати поняття варіантності з метою вивчення правобічних рядів модифікацій дериватів-фемінативів. Під варіантами фемінізованих позначень жінки будемо розуміти паралельні форми існування співвідносної похідної мовної одиниці як корелята чоловічого родо-особового найменування, представленого у лівій частині дериваційного ряду. Елементи варіантних рядів фемінативів є одночасно різними мовними одиницями щодо їх чоловічого пандана і варіантами того самого деривата в межах інваріантного словотвірного значення 'особа жіночої статі': жінка, яка дає поради: *порадничка, порадниця*; жінка, яка перекупує, перепродує щось: *перекупка, перекупниця, перекупиця*; жінка, що займається політикою: *політичка, політикиня, політикеса*.

3.1 Типи словотвірних варіантів-фемінативів у синхронно-діахронному вимірі

3.1.1 З-поміж словотвірних варіантів фемінативів виокремлюються два їх типи: *словотвірні варіанти-синоніми* та *словотвірні варіанти-паралелізми*. **Словотвірні варіанти-синоніми** – це фемінативи з мотиваційно різною вихідною субстанцією, творені від різних спільнокореневих твірних основ, об'єднані спільним словотвірним значенням, граматичним значенням жіночого роду та семантикою жіночої статі. Варіантність цього типу спирається на синонімію твірних основ, тож потенційно можливі відмінності між фемінативами можуть визначатися характером останніх. Такого роду варіанти представляють кореляції, у яких обидва члени марковані. Як генетично неоднорідні, вони з часом можуть разом із їх чоловічими панданами семантично чи стилістично розподібнюватися, набувати різної сполучуваності, частотності вживання тощо, хоча впродовж певного часу функціонують як синоніми: *вивідач – вивідачка, вивідувач – вивідувачка; викривальник – викривальниця, викривач – викривачка; привласник – привласниця, привласнювач – привласнювачка, пор. визволитель – визволителька* (книжн.), *визвольник – визвольниця* (перен., поет.), *винуватник – винуватиниця* (рідко) і *винуватець – винуватиця* – без словникового маркування у СУМ 20, у частині випадків із втратами на частотності вживання як маскулітного, так і фемінізованого позначення, найчастіше через формальний його збіг у російській мові, як-от: *скрипач – скрипачка, вертольотчик – вертольотчиця, молочник – молочниця, виховник – виховниця* порівняно із *скрипаль – скрипалька, вертолётник – вертолётниця, молочар – молочарка*.

Варіантні ряди фемінативів цього типу формуються за вертикаллю і мають формально різні кореляти чоловічого роду. Варіантність словотвірних

синонімів-фемінативів «прив'язана» до пошуків найбільш вдалих найменувань особи чоловічої статі, творених за допомогою різних синонімічних формантів, і ними зумовлена.

Прикметно, що цей тип варіантності простежується на ранніх етапах формування українського фемінікону, починаючи українського з XVI–XVII століть: одверник – *одверница*, одверный – *одверьяная*; спѣвак – *спѣвачка*, спѣвалник – *спѣвалница*; литвин – *литвинка*, литовець – *литовка*; поган – *поганка*, поганин – *поганинка* тощо (Брус 2019). Фіксує такі варіанти й словник Б. Грінченка: слуга – *служба*, служанець – *служанка*, служитель – *служителька* (СГ).

Численні варіанти словотвірних синонімів містять словники 20–30-х рр. XX століття, доби українізації, яка позначилася в історії української мови як період бурхливого мовного будівництва шляхом проб і помилок у творенні передусім агентивних, професійно-статусних та демографічних назв осіб чоловічої статі, а на їх основі – й жіночих корелятивів:² *винуватель, -ка, винуватець, -ниця* (СЯ); *полільник, -ця, половник, -ця, політник, -ця*; *показник, -ця, показувач, -ка* (СД); *співець, -ниця, співак, -чка; вістун, -ка, вістовник, -ниця* (СК); *прохач, -ка, проситель, -ка; артиста, -ка, актьор, -ка; послухач, -ка, послушник, -ця*; *бунтівник, -ниця, бунтарь, -ка* (СПШ), часом із пропущеною ланкою (черезкроковий словотвір): *перекупник, -ниця, перекупка; танцюристка, -ка, танечниця* (СІ). У цих словниках натрапляємо на факти вибіркового й непослідовного утворення фемінативів від ряду чоловічих назв: *полонянин, -ка*, але *полоненик*; *звитязник, -ниця*, але *звитязець* (СД); *перекладчик, -ця*, але *перекладач, перекладаць*; *провідник, -ця*, але *провідець* (СПШ); *вістун, -ка, вістовник, -ниця*, але *вістовик* (СК); *покупник, -ниця*, але *попучець* (СІ). Маємо й окремі приклади диференціації значень як синонімічних варіантів фемінативів: *винуватець* «обвинувачуваний, винний», *винуватниця* «винна», *винуватель* «звинувачувач», *винувателька* «звинувачувачка» (СЯ); так і самих маскулінізмів: *продавець* «хто продає комусь щось», *продавальник* «хлопчик у весільному обряді, котрий разом із братами нареченої начебто боронить її від нареченого, а потім йому продає» (СГ).

РУСДМ містить більш численні варіантні ряди такого типу: *вихователь, -ка, виховник, -ниця; видавач, -ка, видавець, -ниця, видавник, -ниця; партієць, -ійка, партійник, -ниця; починальник, -ниця, починач, -ка; постачальник, -ниця, постачник, -ниця; позовник, -ниця, позивач, -ка*, проте так само засвідчує факти, коли від спільнокореневих маскулінізмів найменувань в одних випадках творилися фемінативи, в інших – ні: *розносник, -ця*, але *розносець*; *порушник, -ця*, але *порушувач*; *обмовник, -ця*, але *обмовець*; *передержувач, -ка*, але *передержець*; *подавач, -ка*, але *подавець*. У РУС, словнику що зібрав воєдино усі фемінативні

² У цьому дослідженні використано матеріали «забутих» чи «репресованих» двомовних російсько-українських словників доби українізації 20–30-х років XX століття, обстежених нами на предмет фіксації у їх реєстрах фемінізованих позначень жінки: СЯ, СД, СПШ, СК, СІ, РУСДМ та РУС. Багатьох їх авторів пізніше було звинувачено у намаганнях «відірвати» українську мову від російської, а самі словники оголошено «національним шкідництвом» й вилучено із практичного та наукового вжитку, деякі з них (як-от: останній, 4-й том РУС) узагалі знищено.

надбання доби українізації, спостерігаємо ще більшу кількість варіантів такого типу, приміром, на позначення особи, що передає комусь предмети чи відомості: *передавальник*, **-ниця**, *передавач*, **-ка**, *переказувач*, **-ка**, *перекажчик*, **-чиця**, письменника й письменниці: *писар* (письменник), **-ка**, *писатель*, **-ка**, *письмак*, **-(ч)ка**. Саме цей словник подає найбільш розлогі ряди варіантних одноосновних найменувань особи чоловічої статі з максимальним індексом варіювання 4 (*платник*, *платільник*, *платіжник*; *потуральник*, *потурач*, *потурник*; *годівник*, *годувальник*, *годованець*; *перекажчик*, *переказувальник*, *переказувач*; *перекладальник*, *перекладач*, *пререклачик*, *перекладач*), на основі яких формувалися варіантні ряди дериватів-фемінативів: *платільниця*, *платниця*, *платіжниця*; *потуральниця*, *потурачка*, *потурниця*; *годівниця*, *годувальниця*, *годованка*; *перекажчиця*, *переказувальниця*, *переказувачка*; *перекладальниця*, *перекладчиця*, *перекладарка*, *перекладачка*. І тут спостерігаємо непоодинокі факти утворення фемінативів від одних чоловічих родо-особових назв і неутворення від інших: *близнюк*, **-ниця**, але *близняк*; *письменник*, **-ниця**, але *письмовець*; *полонянин*, **-янка**, але *полоненик*, *полоняник*; *співак*, **-ачка**, *співун*, **-уха**, але *співець*; *лазник*, **-ниця**, але *лазнюк* тощо.

Доля багатьох словників доби українізації виявилася трагічною, проте фемінативи та їх варіанти у небуття не відійшли. Укладачі словників радянського та пострадянського періоду (СУМ 11, ВТССУМ, СУМ 20) залучили до їх реєстрів найбільш вдалі й природні для системи української мови фемінативи (на загал понад 56%) та вилучили ті, що виявилися менш вдалим разом із їх чоловічими панданами, часом запропонували інший варіант: *покупець* – *покупниця*, *покупач* – *покупачка* (СПШ); *співак* – *співачка*, *співець* – *співчиця* (СК), *переселенець* – *переселенка*, *пересельник* – *пересельниця*; *обвинувачувач* – *обвинувачувачка*, *обвинувач* – *обвинувачка* (СІ), пор. *обвинник* – *обвинчиця* (СУМ 11), подеколи вилучили усі варіанти: *іспитувач* – *іспитувачка*, *іспитовець* – *іспитовниця* (РУСДМ); *богадільниця* – *богаділиця*; *гостійка* – *гостянка*; *приводниця* – *приводителька* (РУС). Найбільша частина варіантів-синонімів, збережених у академічних словниках української мови, засвідчена у РУСДМ та РУС: *видавчак*, *видавчиця*, *видавчиця*; *перекупкиня*, *перекупка*, *перкупниця*; *чищиця*, *читальниця*, *читачка*; *позивачка*, *позовниця*, *позивальниця*; *вихованиця*, *вихованка*. Збережені у реєстрах словників варіанти часто супроводжувалися обмежувальними позначками: *вісниця*, *вістунка*, *вістівниця* (рідко); *арф'ярка* (заст.), *арфістка*; *годівниця* (рідко), *годувальниця*, *годованка*, *вигодованка* (розм.); *ляшка* (іст.), *ляхівка* (іст.) та ін. Словотвірні варіанти-синоніми й сьогодні засвідчені у словниках кінця ХХ – початку ХХІ століття (СУМ 11, ВТССУМ та СУМ 20): *вихователь*, **-ка**, *виховник*, **-ниця**; *заклинальник*, **-ниця**, *заклинатель*, **-ка**, *заклинач*, **-ка**; *трудоар*, **-ка**, *трудовіник*, **-ниця**; *спадкомець*, **-ниця**, *спадкоємник*, **-ниця**; *набувальник*, **-ця**, *набувач*, **-ка** тощо.

3.1.2 Словотвірні варіанти-паралелізми формують присутню іншу групу. Їх правобічні ряди в горизонтальному вимірі постають як результати паралельних словотвірних актів на базі однієї твірної основи – маскулінізма у генералізувальному значенні, ширшого за своїм семантичним обсягом і здатного охоплювати увесь підклас осіб. Такі варіанти утворені з однотипною вихідною субстанцією

шляхом вибору фемінізувального форманта з ряду наявних в українській мові задія творення якомога більшої кількості окремих найменувань жінки, головно шляхом «порушення правил», які фактично спираються на дериваційну синтагматику – поєднуваність твірних основ і фемінізувальних формантів. Фемінізувальні форманти *de jure* розрізняються сполучуваністю з різними основами, продуктивністю, наявністю мутаційної семантики, експресивно-стилістичними нашаруваннями, проте *de facto* в сучасному словотворенні й узусі використовуються без урахування семантико-прагматичних їх нашарувань. Лівобічну частину таких рядів творить маскулінізм у генералізувальному значенні, значно розгалужену правобічну – потенційно можливі й засвідчені в сучасному узусі³ фемінативи: критик – *критичка, критикиня, критикеса*; прозаїк – *прозаїчка, прозаїкня, прозаїця*; канцлер – *канцлерка, канцлериня, канцлеркиня, канцлериця, канцлерша*; мовець – *мовкиня, мовчиця*; податківець – *податківка, податківчиця, податківниця, податківчиця* тощо. З урахуванням ще трьох, питома семантично і стилістично маркованих фемінізувальних формантів *-и(а), -иха(а), -ов(а)*, індекс варіювання у таких рядах доходять до 8: професор – *професорка, професориця, професореса, професориса, професориня, професорша, професориха, професорова*.

Здавалося б, подібні фемінативні «надбання» – факти останніх десятиліть, адже теоретичні граматики української мови з 2004 та 2011 років декларували активне зменшення кількості суфіксів-дублетів на позначення осіб жіночого роду (Вихованець, Городенська 2004: 91) та абсолютну позбавленість дублетності у словотворчих рядах на позначення філософських, ідеологічних, політичних найменувань (Загнітко 2011: 154–55) (пор. сьогочасні варіантні ряди: політик – *політичка, політикиня, політикеса*; філософ – *філософка, філософиня, філософеса, філософиса, філософиша*; ідеолог – *ідеоложка, ідеологеса, ідеологиня*). В актуальному мовленні натрапляємо на факти розширення варіантних рядів і тих фемінативів, які давно відомі українській мові й міцно утвердилися у її жіночому лексиконі: чемпіон – *чемпіонка, чемпіонеса*; учитель – *учителька, учителькиня, учительша, учитилеса, учительиця*. Має місце й розвиток рядів відмаскулінних фемінативів, які не засвідчені у найсучаснішому словнику СУМ 20 (доктор (лікар) – *докторка* (СУМ11 подає з позначкою *рідко*, СУМ 20 не фіксує), *докториня, докторкиня, докториця, докториса, доктореса, докторша, докториха*, зокрема й на позначення вченого ступеня: *докторка, докториня* (філологічних наук); знавець – *знавчиця, знавкиня, знавиця*) або засвідчені з вужчим, ніж чоловічий корелят, значенням чи з обмежувальними позначками: *математик – математичка* (у СУМ 20 – *розм.*), *математикиня*. Поповнення таких варіантних рядів відбувається й за рахунок ревіталізованих фемінативів, повернених із лексиконів 20-30-х років ХХ століття та мови західної української діаспори (*професорка, прес-секретарка, членкиня, свідчиця, поетка, продавниця, молодчиця* та ін.).

Насправді подібне варіювання простежується й на попередніх етапах розвитку українського фемінікону. Прикметно, що одні дослідники історичного аспекту фемінічного словотвору стверджують, що конкурування номінацій у системі

³ З огляду на обмежений обсяг статті варіанти фемінативів наводимо без вказівки на джерело.

суспільно-політичних найменувань жінки наприкінці XIX – на початку XX століття були поодинокими і не мали виразного характеру (єретик – *єретиця, єретичка*) (Семенюк 2004: 264), інші фіксують значну їх кількість як у сфері релятивних, так і кваліфікативних (оцінних) назв, починаючи з XVI–XVII століть: пророк – *пророкиня, пророчиця*, учитель – *учителка, учительниця*; намісник – *неместникова, намѣстничанка, намѣстничка*; піп – *попадица, попадья*; чернець – *черниця, черничка*; господар – *господариня, господарка, господиня*; лях – *ляхівка, ляшиха, ляшка*; грек – *грекиня, гречка*, нещасник – *нешасниця, нещасничка*; брехун – *брехунка, брехуха* (Брус 2019).

Тенденція пошуку найбільш вдалого найменування особи жіночої статі, утвореного від спільної твірної основи, простежується й в добу українізації і більш чи менш послідовно відображається у словниках, проте не виявляє виразного характеру: продавець – *продавниця, продавиця* (СПШ); *продавниця* (СІ), *продавуха* (СД); бог – *богиня, божиця*; кат – *катівка, катиха*; гість – *гостя, гістя, гостійка, гостянка*; протопоп – *протопопиця, протопопиша*; пожилець – *пожилчиха, пожилиця, пожилчка*; передняк (передовик) – *передниця, переднячка* (РУС), зокрема й серед андронімічних назв, які на початку XX століття вочевидь розширюють свої значення від найменування жінки за професією, родом діяльності, соціальним статусом її чоловіка до окремих назв жінки: писар – *писариша, писариха*, гетьман – *гетьманиша, гетьманиха* (СІ).

У радянські часи варіювання фемінативів-паралелізмів відносно стабілізувалося, проте на початку XXI століття позначилося «вибухом» словотворчого креативу. У ставленні до таких результатів оновлення українського фемінокону академічна спільнота розділилася навпіл: одна її частина усіяко підтримує й з мовознавчого та ідеологічного погляду боронить словотвірну фемінізацію, питання потреби створення й функціонування в мові новопосталих *членка, членкиня, члениця; генетичка, генетикиня; фотографка, фотографиня, фотографеса* тощо визначає як риторичне, а враження іншої частини академічної спільноти від отриманого результату – як упереджене й оманливе. Натомість інша частина вчених попереджає: мова змінюється у просторі й часі, проте не всі зміни йдуть їй на користь (див. дет. Архангельська 2019: 179). У часи ревізії і рефлексії над мовною нормою збільшення можливих варіантів є цілком передбачуваним, проте «зелене світло» фемінізації українського жіночого лексикону, що загорілося офіційно із залученням фемінативів до оновленого українського правопису 2019 року та внесенням у 2020 році змін до Державного класифікатора професій відкрило їм «шлях широкий», і, як наслідок, – у жодному сегменті мовної системи, близької до граматики і словотвору, немає сьогодні подібного варіантного «гуляйполя».

Застереження про те, що «з різних причин, пов'язаних із морфонологічними, семантичними і стилістичними особливостями твірних основ та суфіксів, деякі з іменників виявляються нездатними вступати в суфіксальні родові кореляції (Загнітко 2011: 157), проголошено неактуальним, позаяк воно підтримує уживання маскулінної як узагальнено-особової назви на позначення жінки. Проблема творення фемінатива за допомогою найбільш продуктивного моцїного форманта *-к(а)*

від основ з кінцевими групами приголосних *драматург, педіатр, терапевт*, компонентами *-лог, -граф, -соф, -філ, -іст, -ік* (*філолог, картограф, філософ, академік*), від складних іменників чоловічого роду з другою частиною *-знавець* (*літературознавець*) тощо вирішується на користь останнього або іншого фемінізувального форманта, який здатен задовільнити цю потребу, що й породжує розлогу варіантність: *мовознавець – мовознавка, мовознавиця, мовознавчиня*; *філолог – філоложка, філологічка, філологіня, філологиса, філологеса, філологіша*. Як наслідок – варіантний ряд словотвірних фемінативів містить численні дублети, проте значна частина мовців не відчуває їх стилістичних і прагматичних нашарувань (пор. «Утворення з цілком очевидно претензією на стилістичну нейтральність у мові ЗМІ – *теоретикня, фразеологіня, тезкня, колегіня, старостиня* тощо – не слід сприймати серйозно» (Тараненко 2015: 11)). Розгортанню варіантних рядів сприяє й суміщена двозначність питоми андронімічних фемінізувальних формантів *-ша* та *-иха* (*агрономіша, агрономіха – «дружина агронома»* і «жінка-агроном») за збереження стилістичної маркованості. І якщо «поступове усунення лексико-словотвірних дублетів та інших словотвірних паралелізмів або закріплення за ними вузько диференційованого лексико-словотвірного функціонування в спеціальній групі слів – шлях до нормалізації словотвору» (Словотвір 1979: 53), то поки що про подібну нормалізацію варіантів годі говорити.

Конкурування варіантів-паралелізмів спостерігаємо сьогодні і в діловому, і в науковому мовленні з особливою активністю у мові мас-медіа, їх вживання позначене світоглядними, зокрема й ідеологічними й гендерними, а не мовними пріоритетами й перетворюється на некерований процес, «моду» на слова. В сучасному узусі маємо використання усіх можливих фемінізувальних формантів із виразною зміною продуктивності деяких із них (*-иня, -еса, -иса*), проте який із новопосталих фемінативів є більш прийнятним і чому один є «кращим» за інші, залишається у багатьох випадках неусвідомленим (пор. *науковець – науковка, науковиця; педагог – педагогіня, педагогеса, педагогиса, педагогіша*), бо хіба що в останній назві мовці відчувають семантико-стилістичне нашарування форманта *-ша*. В інших випадках не допомагає і контекст:

Серед відомих випускниць Фундуклеївської гімназії – педагогіня і науковка Софія Русова, історикня Наталія Меньшова та поетеса Анна Ахматова (О. Кісь. Українські жінки в горнилі модернізації); *Відома поліська історичка поділилася враженнями* (Експрес, 22.03.2018); *І повчально підкреслила, звертаючись до майбутніх педагогес: «От будете так говорити, і про вас книгу напишуть!»* (Тетяна Трофименко. Остання барикада); *Науковиця Надія Жолобак про дію коронавірусу та його мутації* (Твоє місто, 17.06.2020); *Поетка, журналістка, вчителька початкових класів, співведуча і сценаристка Олександра Гонтар представила тернопольцям свою першу іронічну поетичну збірку* (Te.20minut.ua, 18.01. 2020).

«Надлишковість» варіантів, що не мають жодного особливого навантаження, вступає у суперечність з принципом мовної економії й актуальними елементами варіантних рядів фемінативів, лише одиниці з яких мають хоч якісь відмінності

у семантиці: *боркня* «жінка, що бере участь у боротьбі протилежних соціальних груп, станів, течій у суспільстві і т. ін., бореться за що-небудь, маючи на меті подолати або знищити кого, що-небудь» *Лівачки та лівачи* (*анархісти та анархістки*), *феміністи та феміністки*, *екологи та екологині*, *борці та боркині* за права ЛГБТ і збереження енергії та тепла, *правозахисниці та захисники*, *урбаністи* (здається, без *урбаністок*, хоча *можу і помилятися*), *соціологині*, *філософині та культурологині*, *історики*, *працівники та працівниці соціальних проєктів...* (Historians.in.ua, 4.12.2014)) і *борчня* «спортсменка, що займається боротьбою – видом спорту як єдиноборством за певними правилами» *То ми всією країною на чолі з президентом вітаємо спортсменів-інвалідів. Тепер ось жінок важкоатлеток поздоровляти будемо. А перед цим були жінки-борці, чи жінки-борчині? Як правильно назвати дам, які володіють прийомами спортивної боротьби?* (Gazeta.ua, 03.05.2006)).

Тож, не маючи жодних настанов, мовці пропонують свої «перевірені» способи розрізнення численних варіантних фемінізованих позначень жінки: *Зі студентських часів пригадую таке жартівливе розрізнення: політологиня – це жінка-політолог, політологша – чиясь жінка чи родичка, що користується рідинною підтримкою, займаючись політологією (або бездарна жінка-політолог), політоложка – це дама, що йде вгору передом на ниві політології; Бо у мові є поширене «вчителька», котра навчає, а є іронічне «вчителюця», котра мала б навчати, але робить все, крім цього) (Хоча за штатним розкладом у обох посада – «вчитель»)* (Livejournal.com, 14.01.2011). Відтак більшість новітніх варіантних фемінативів залишається дублетними одиницями, кількість яких звичайно коливається між 3–4-ма практично рівноважними назвами, як-от: *свідчиця, свідкиня, свідчиня, свідка*, натомість прескриптивна норма дуже неохоче «припускає» функційно невиправдане дублювання мовних одиниць і мала би перманентно усунути деякі з таких можливостей, розрізнити такі слова, звільнити мову від «надлишку». Звісно, за участі мовознавців. Бо поки що вибір фемінатива позначений лише особистими уподобаннями мовців і «смаком доби», модою на їх уживання в українському мовленні останніх десятиліть.

Інтегровальний підхід до аналізу явища варіантності у синхронно-діахронному вимірі дасть змогу об'єднати у єдиній номінативній парадигмі усі типи варіантів-фемінативів, виявити часові маркери появи, тяглість і характер їх фіксації в історії української мови: *продавець – продавниця* (XVI–XVII ст. (Брус 2019), *продагуха* (СГ, СД), *продавиця* (СШ), *продавниця* (СІ, РУС), *продавачка*⁴ (РУСДМ), *продавчиня* (СШ⁵), *продавициця* (розм.) (СУМ 11, ВТССУМ, СУМ 20) та сучасний черезкроковий некодифікований фемінатив *продавальниця*. За такого бачення явища варіантності та його результатів у ретроспекції вдасться простежити конкурування варіантів-фемінативів, зважити позамовні й мовні стимули їх появи і випрацювати рекомендації щодо вживання в сучасному мовленні.

⁴ Словник фіксує чоловічу родо-особову назву *продавець*, проте назву *продавач* із позн. *розм.* виявлено у словнику СРР, що відображає мову автохтонного населення Підкарпатської Русі (1919–1938).

⁵ Словник П. Штепи умовно можна вважати таким, що відображає мову західної української діаспори.

4 Висновки і перспективи дослідження

Здійснене дослідження виявило особливу активність варіантності фемінізованих позначень жінки у періоди бурхливого націо- і мовотворення українського народу та її виразно хвилеподібний характер. Словотвірні фемінативи формують дві групи одиниць з різною структурою варіантної парадигми – вертикальною та горизонтальною. Синхронійно-діахронійний аналіз підтвердив тяглість варіантності обох визначених типів на різних етапах розвитку української мови із перевагою словотвірних варіантів-синонімів за доби українізації та особливою актуалізацією варіантів-паралелізмів на початку нового тисячоліття як «мовного смаку» новітньої доби, позначеного домінування соціального чинника за значної недооцінки власне мовного. Надмірно поширена в сучасному узусі, варіантність фемінативів-паралелізмів оголює численні проблемні місця їх архітекtonіки, оцінки з мовоцентричного і соціоцентричного погляду, проблеми конкурування таких ізофункційних одиниць у різних стилях мовлення, що вимагає ґрунтовного й об'єктивного дослідження цього без перебільшення актуального для сьогодення, проте практично не вивченого явища.

Можливими векторами досліджень могли б стати вивчення співвідношення між символічною та естетичною нормою з урахуванням результативного критерію новопосталих варіантів-фемінативів, вивчення варіантних ономазіологічних парадигм, що поєднують у собі різні типи варіантності у ретроспекції з обов'язковим урахуванням планів діахронії та синхронії і визначенням їх тяглості в українському фемініконі різних добових зрізів тощо. Подібні дослідження мали би бути зорієнтовані на сучасність і спрямовані на пошук комунікативних переваг найбільш продуктивного варіанта з-поміж фемінативів, засвідчених і не засвідчених лексикографічною практикою, й виконуватися не лише на матеріалі словників та різного роду джерел, але й на основі національного корпусу різностильових текстів ХХ і ХХІ століть з використанням методів прикладної лінгвістики – лінгвостатистики, контент-, і сентимент-аналізу. За таких умов можна буде виявити й простежити двобічність і часову й просторову глибину явища варіантності в синхронно-діахронному вимірі на шляху від тотожного (vs синонімічного) змісту і відмінності в формі до диференціації змісту в межах окремих варіантів мовної ідентифікації особи жіночої статі.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

- Vilém MATHESIUS, 1932: *Jazyk, kultura a slovesnost*. Praha: Odeon.
- Jan MUKAŘOVSKÝ, 1936: *Estetická funkce, norma a hodnota jako sociální fakty. Úvahy a přednášky. Sv. 4: Estetika, filozofie, umění*. Praha: Fr. Borový.
- Алла АРХАНГЕЛЬСЬКА, 2019: *Femina cognita. Українська жінка у слові й словнику*. Київ: Видавничий дім Дмитра Бурого.
- [Alla ARHANGEL'S'KA, 2019: *Femina cognita. Ukrajins'ka žinka u slovi j slovnyku*. Kyjiv: Vydavnyčyj dim Dmytra Burago.]
- Марія БРУС, 2019: *Фемінітиви в українській мові: генеза, еволюція, функціонування*. Ч. 1. Івано-Франківськ: ПНУ ім. В. Стефаника.
- [Marija BRUS, 2019: *Feminityvu v ukrajins'kij movi: geneza, evolucija, fukcionuvannja*. Č. 1. Ivano-Frankiv'sk: PNU im. V. Stefanyka.]
- Іван ВИХОВАНЕЦЬ, Катерина ГОРОДЕНСЬКА, 2004: *Теоретична морфологія української мови*. Київ: Пульсари.
- [Ivan VYHOVANEČ', Kateryna HORODENS'KA, 2004: *Teoretyčna morfologija ukrajins'koji movu*. Kyjiv: Pul'sary.]
- ВТССУМ, 2007: *Великий тлумачний словник сучасної української мови*. Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ: Перун.
- [VTSSUM, 2007: *Velykyj tlumačnyj slovnyk sučasnoji ukrajins'koji movu*. Uklad. i golov. red. V. T. Busel. Kyjiv: Perun.]
- Світлана Я. ЄРМОЛЕНКО, Світлана П. БИБИК, Тетяна А. КОЦЬТА ІН., 2013: *Літературна норма і мовна практика*. Ніжин: Аспект-Поліграф.
- [Svitlana Ja. JERMOLENKO, Svitlana P. BYBYK, Tetana A. KOC'TA IN., 2013: *Literaturna norma i movna praktyka*. Nižyn: Aspekt-Poligraf.]
- Анатолій П. ЗАГНІТКО, 2011: *Теоретична граматики сучасної української мови. Морфологія. Синтаксис*. Донецьк: ТОВ "ВКФ БАО".
- [Anantolij P. ZAGNITKO, 2011: *Teoretyčna gramatyka sučasnoji ukrajins'koji movu. Morfologija. Syntaksys*. Donec'k: TOV "VKF BAO".]
- Олена М. ЗАЙЦЕВА, 2018: Варіантність у родовій категоризації іменників (на матеріалі мовлення сучасного українського телебачення). *Вісник Київського лінгвістичного університету* 21/1. 121–30.
- [Olena M. ZAJCEVA, 2018: Variantnist' u rodovij kategoryzaciji imennykiv (na materialii movlennja sučasnoho ukrajins'kogo telebačennja). *Visnyk Kyjivs'kogo lingvistyčnogo universytetu* 21/1. 121–30.]
- Эуджен КОСЕРИУ, 1969: *Синхрония, диахрония, история. Новое в лингвистике*. Москва: АН СССР.
- [Eudžen KOSERIU, 1969: *Sinhronija, diahronija, istorija. Novoe v lingvistike*. Moskva: AN SSSR.]
- Тетяна Коць, 2010: *Літературна норма у функціонально-стильовій і структурній парадигмі*. Київ: Видавничий дім Дмитра Бурого.
- [Tetjana Koc', 2010: *Literaturna norma u funkcional'no-styl'ovij i strukturnij paradygmi*. Kyjiv: Vydavnyčyj dim Dmytra Burago.]

- Тетяна А. Коць, 2018: *Українське слово в пресі кінця XIX – поч. XXI століття: динаміка літературної норми*. Київ: Видавничий дім Дмитра Бурого.
- [Tetana Kos', 2018: *Ukrajins'ke slovo v presi kincja XIX – poč. XXI stolittja: dynamika literaturnoji normy*. Kyjiv: Vydavnyčyj dim Dmytra Burago.]
- Галина І. ЛИСА, 2015: Динаміка сучасної родової категоризації іменника та її лексикографічна інтерпретація. *Науковий вісник кафедри Юнеско КНЛУ. Серія Філологія. Педагогіка. Психологія* 31. 287–94.
- [Galyna I. LYSA, 2015: Dynamika sučasnoji rodovoji kategoryzaciji imennyka ta jiji leskykografіčna interpretacija. *Naukovyj visnyk kafedry Junesko KNLU. Serija Filologija. Pedagogika. Psihologija* 31. 287–94.]
- РУСДМ, 1930: *Російсько-український словник ділової мови. Термінологія та фразеологія. (Прокт)*. Укл. М. Дорошенко, М. Станиславський, В. Стращкевич. Харків – Київ: ДВУ.
- [RUSDM, 1930: *Rosijsko-ukrajins'kyj slovnyk dilovoji movy. Terminologija i frazeologija. (Projekt)*. Ukl. M. Dorošenko, M. Stanyslavs'kyj, V. Straškevyč. Harkiv – Kyjiv: DVU.]
- РСС, 2012: *Словник русько-русинський*. Склав І. Керча. Т. 1–2. Ужгород: Полі-Прінт.
- [RSS, 2012: *Slovnuk rus'ko-rusyns'kyj*. Sklav I. Kerča. T. 1–2. Užgorod: Poli-Print.]
- РУС, 1924–1933: *Російсько-український словник*. Т. 1–3. Гол. ред. А. Кримський, С. Єфремов. Київ: Червоний шлях.
- [RUS, 1924–1933: *Rosijs'ko-ukrajins'kyj slovnyk*. T. 1–3. Gol. red. A. Kryms'kyj, S. Jefremov. Kyjiv: Červonyj šljah.]
- СГ, 1907–1909: Б. Гринченко: *Словарь украинскаго языка, собранный редакцией журнала «Киевская Старина»*. 4 т. Киев: Друкарня а. т. Н. Т. Корчак-Новицького.
- [SG, 1907–1909: B. Grynčenko, *Slovar' ukrajinskago jazyka, sobrannyj redakcijej žurnala «Kievskaja staryna»*. 4 t. Kiev: Drukarnja a. t. N. T. Korčak-Novyc'kogo.]
- СД, 1918: В. Дубровський: *Словник московсько-український*. Київ: «Рідна мова».
- [SD, 1918: V. Dubrovs'kyj: *Slovnuk moskovs'ko-ukrajins'kyj*. Kyjiv: «Ridna mova».]
- Світлана СЕМЕНЮК, 2004: Формування підсистеми фемінітивів нової української мови (суспільно-політична лексика). *Вісник Львівського університету. Серія Філологічна* 34/2. 231–67.
- [Svitlana SEMENJUK, 2004: Formuvannja pidsystemy feminityviv novoji ukrajins'koji movy (suspil'no-polityčna leksyka). *Visnyk L'vivs'kogo universytetu. Serija filologična* 34/2. 231–67.]
- СІ, 1926: Ізюмов, О.: *Російсько-український словник*. Харків.
- [SI, 1926: IZJUMOV, O.: *Rosijs'ko-ukrajins'kyj slovnyk*. Harkiv.]
- СІШ, 1918: С. Іваницький, Ф. Шумлянський: *Російсько-український словник*. 2 т. Вінниця: Нова друкарня Пойлішер і Друкарня Міського Самоврядування.
- [SIŠ, 1918: S. IVANYC'KYJ, F. ŠUMLJANS'KYJ: *Rosijs'ko-ukrajins'kyj slovnyk*. 2 t. Vinnycja: Nova drukarnja Pojlišer i Drukarnja Mis'kogo Samovrjaduvannja.]
- СК, 1918: М. Каменецький: *Словник московсько-український*. Полтава: Труд.
- [SK, 1918: M. KAMENEC'KYJ: *Slovnuk moskovs'ko-ukrajins'kyj*. Poltava: Trud.]
- Словотвір 1979: *Словотвір сучасної української мови*. Київ: Наукова думка.
- [SLOVOTVIR, 1979: *Slovnuk sučasnoji ukrajins'koji movy*. Kyjiv: Naukova dumka.]
- СУМ 11, 1970–1980: *Словник української мови*. 11 т. Київ: Наукова думка.

- [SUM 11, 1970–1980: *Slovník ukrajins'koji movy*. 11 t. Kyjiv: Naukova dumka.]
СУМ 20, 2010–2019: *Словник української мови*. Т. 1–10. Київ: Наукова думка.
[SUM 20, 2010–2019: *Slovník ukrajins'koji movy*. Т. 1–10. Kyjiv: Naukova dumka.]
СШ., 1977: П. Штепа: *Словник чужомовних слів і термінів*. Монреаль Канада.
[SŠ, 1977: P. Štepa: *Slovník čužomovnyh sliv i terminiv*. Monreal' Kanada.]
СЯ, 1920: Д. Яворницький: *Словник української мови*. Т. 1. А–К. Катеринослав:
Слово.
[SJA, 1920: D. JAVORNYC'KYJ: *Slovník ukrajins'koji movy*. Т. 1. А–К. Katerynoslav:
Slovo.]
Галина М. СЮТА, 2018: *Цитатний тезаурус української поетичної мови ХХ століття*. Київ: ТОВ «КММ».
[Galyna M. SJUTA, 2018: *Sytatnyj tezaurus ukrajins'koji poetyčnoji movy XX stolittja*. Kyjiv: TOV «KMM».]
Олександр О. ТАРАНЕНКО, 2015: *Актуалізовані моделі в системі словотворення сучасної української мови (кінець ХХ – початок ХХІ ст.)*. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго.
[Oleksandr O. TARANENKO, 2015: *Aktualizovani modeli v systemi slovotvorennja sučasnoji ukrajins'koji movy (kinec' XX – počatok XXI st.)*. Kyjiv: Vydavnyčyj dim Dmytra Burago.]
Федот П. ФІЛІН, 1976: Нотатки про мовну норму. *Слово і труд*. 67–78.
[Fedot P. FILIN, 1976: Notatky pro movnu normu. *Slovo i trud*. 67–78.]

POVZETEK

Članek je posvečen vprašanju tvorjenja feminativov v ukrajiniščini, jezikovnim in zunajjezikovnim razlogom, ki so povezani s tem, pa tudi vprašanju variantnosti feminativov. Variantnost feminativov je obravnavana v kontekstu nacionalizacije ukrajiniščine, dinamike besedotvorne norme, specifike sredstev jezikovne identifikacije žensk, jezikovnih preferenc sodobnih govorcev ukrajiniščine in 'jezikovnega okusa' časa. Pojav variantnosti feminativov je raziskan sinhrono in diahrono, določeni in opisani so osnovni tipi besedotvornih variant feminativov, izpričanih v delih o zgodovini ukrajiniščine 16. stoletja, v slovarjih začetka 20. stol. in obdobja ukrajinizacije ter slovarjih konca 20. in začetka 21. stol. Težišče je na sodobnem stanju variantnosti, orisana je redundanca variant, njihov odnos z leksikalno in stilistično normo ter soodnos med simbolično in estetsko normo pri oceni novotvorjenih ali revitaliziranih feminativov. Predlagane so metode za raziskovanje tega zelo aktualnega vprašanja, ki pa je bilo doslej zanemarjano.